

ΛΕΝΑ ΜΑΝΤΑ

Νο1 ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Η άλλη πλευρά του νομίσματος**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Λένα Μαντά
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Λένα Μαντά, 2008

© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Elnur/Shutterstock

© Εικονιδίου εξωφύλλου: Svetlana Prikhnenko/Shutterstock

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2008

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2008, 30.000 αντίτυπα
Δεύτερη έκδοση: Φεβρουάριος 2018, 112η χιλιάδα

ISBN 978-618-01-2483-5

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • http://blog.psychogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • http://blog.psychogios.gr

ΛΕΝΑ ΜΑΝΤΑ

Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ
ΤΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΛΕΝΑΣ ΜΑΝΤΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

- Βαλς με δώδεκα θεούς, 2005*
Θεανώ, η Λύκαινα της Πόλης, 2006
Το σπίτι δίπλα στο ποτάμι, 2007
Η άλλη πλευρά του νομίσματος, 2008
Έρωτας σαν βροχή, 2009
Το τελευταίο τσιγάρο, 2010
Δεν μπορεί, θα στρώσει! (διηγήματα), 2010
Χωρίς χειροκρότημα, 2011
Όσο αντέχει η ψυχή, 2012
Με λένε Ντάτα, 2013
Ήταν ένας καφές στη χόβολη, 2014
Τα πέντε κλειδιά, 2014
Μια συγγνώμη για το τέλος, 2015
Όσα ήθελα να δώσω (διηγήματα), 2015
Η εκδίκηση των αγγέλων, 2016
Γράμμα από χρυσό, 2017

Προλογικό σημείωμα του εκδότη

Όταν τον Σεπτέμβριο του 2004 γνώρισα πρώτη φορά τη Λένα Μαντά, κατά την υπογραφή του συμβολαίου για το βιβλίο της *Βαλς με δώδεκα θεούς*, τίποτα δεν προμήνυε ότι αυτή η συνάντηση θα ήταν η απαρχή μιας μακρόχρονης συνεργασίας. Είχα στα χέρια μου ένα σύγχρονο μυθιστόρημα κοινωνικού περιεχομένου, με καλοστημένους χαρακτήρες, πλοκή, ανατροπές και συναίσθημα, και απέναντί μου μια κυρία γελαστή, δυναμική, έξυπνη και προσγειωμένη. Δεν μπορούσα, βέβαια, τότε να προβλέψω ότι ο συγκεκριμένος συνδυασμός θα οδηγούσε σε αυτό που πολλά ΜΜΕ έχουν αποκαλέσει «εκδοτικό φαινόμενο Λένα Μαντά», ούτε ότι η επαγγελματική μας σχέση θα εξελισσόταν σταδιακά σε σχέση ζωής. Πρωτοφανή για τα ελληνικά δεδομένα η αγάπη των αναγνωστών για την ίδια και τα βιβλία της, αλλά και ο σεβασμός των βιβλιοπωλών και των ομοτέχνων της απέναντι στο ήθος και στον αέριο χαρακτήρα της. Ο επαγγελματισμός της, η εργασιομανία της, το πάθος και το μεράκι της μοναδικά. Οι αριθμοί που συνοδεύουν το όνομά της, από τις πωλήσεις των βιβλίων της μέχρι τις κριτικές που δημοσιεύονται από τους αναγνώστες της, πραγματικά εντυπωσιακοί. Η Λένα Μαντά αποτελεί ένα τεράστιο κεφάλαιο για τις Εκδόσεις Ψυχογιός, αλλά και για τον ελληνικό εκδοτικό χώρο εν γένει. Και της αξίζει.

Θάνος Ψυχογιός

Λίγα λόγια από μένα...

Όταν άρχισα να σκέφτομαι ότι θα γράψω ένα τέτοιο βιβλίο, υποσυνείδητα άρχισα να «κλέβω» τις αναμνήσεις ενός ανθρώπου που ζούσα μαζί του είκοσι πέντε χρόνια· του άντρα μου... Άρχισα να ανασύρω όλα εκείνα που ήξερα για το παρελθόν του και που είχαν αναφερθεί σε ανύποπτο χρόνο. Χρησιμοποίησα τον δικό του τρόπο σκέψης, γιατί το βιβλίο αναφέρεται σε άντρα, και η γυναικεία οπτική, που είναι διαφορετική, θα φάνταζε ξένη.

Όταν ξεκίνησα να το γράφω, φυσικά και δεν έμεινα αμέτοχη, μεταφέροντας στο χαρτί απλά γεγονότα. Έβαλα τη φαντασία μου να δουλέψει, τροποποίησα γεγονότα, έστειλα τους ήρωες και αλλού, σε μέρη από τα οποία ο άντρας μου δεν πέρασε, δημιούργησα νέους χαρακτήρες, αλλά πάντα μέσα από το πρίσμα εκείνου που μου είχε προσφέρει και την αρχική ιδέα.

Όταν το τελείωσα, ήταν φυσικά και ο πρώτος που το διάβασε. Νομίζω ότι περισσότερο συγκινήθηκε, παρά θύμωσε για την... «υποκλοπή». Κάποια στιγμή μεπερδύτηκε και θυμάμαι ότι μου είπε: «Είναι περίεργο αυτό που συμβαίνει! Αναγνωρίζω πολλά περιστατικά, αλλά δεν είναι αυτή η ζωή μου! Έτσι σκεφτόμουν, έτσι αντιδρούσα, αλλά δεν είμαι εγώ ο Ανδρέας!» Τότε κι εγώ αισθάνθηκα πως τα είχα καταφέρει... Το αποτέλεσμα ήταν για μένα το ζητούμενο.

Αυτό το βιβλίο είναι δικό του. Του το χάρισα, λέγοντάς του ότι μπορεί να το κάνει ό,τι θέλει.

Αποφάσισε ότι ήθελε να εκδοθεί...

Λένα Μαντά

Δεν ξέρω να γράφω καλά... Από παιδί, όταν έπρεπε να γράψω κάτι, αισθανόμουν λες και κάποιος με πίεζε στο στήθος με κάτι βαρύ· η αναπνοή μου έβγαινε δύσκολα, τα χέρια μου ιδρώναν. Τότε στο χαρτί αποτυπώνονταν ένα σωρό ακατάστατα σημάδια, άλλες φορές στριμωγμένα το ένα με τ' άλλο κι άλλες φορές σκορπισμένα σαν τρελά πουλιά, που κανένας δεν μπορούσε να διαβάσει χωρίς να ζαλιστεί. Γι' αυτό δεν ξέρω τι μ' έπιασε και κάθομαι να γράψω τώρα, τι αντίκτυπο μπορεί να έχει η ζωή μου· μαύρες ανεμοδούρες σε λευκό φόντο, εμένα που το άσπρο και το μαύρο δε μου άρεσαν ποτέ. Η μονοτονία με θανάτωνε και πάντα προτιμούσα τα ζωηρά χρώματα, αναζητούσα το ουράνιο τόξο και τους θησαυρούς του, μαζί με την άλλη πλευρά του νομίσματος.

Γεννήθηκα σ' ένα χωριό, μόλις τριάντα χιλιόμετρα μακριά από την Αθήνα. Ωστόσο, αυτή η μικρή απόσταση ήταν αρκετή για να οριοθετεί ήθη, έθιμα και αντιλήψεις. Σε τέτοιο βαθμό, μάλιστα, που, αν κάποιος δεν ήξερε πού βρισκόταν, θα νόμιζε ότι πρόκειται για έναν τόπο όπου η πρόοδος και ο πολιτισμός απείχαν έτη φωτός.

Με ονόμασαν Ανδρέα. Ήταν το όνομα του παππού μου και μου κληροδοτήθηκαν όλα τα χαρακτηριστικά της οικογενειακής κληρονομικότητας, με πρώτο απ' όλα ένα κοφτερό μυαλό, το οποίο ωστόσο δούλευε πάντα διαφορετικά από των υπολοίπων· όπως ακριβώς του πατέρα μου και του παππού μου, που στο χωριό όλοι τούς αποκαλούσαν «σοφούς». Οι συγχωριανοί τους ψιθύριζαν πως ό,τι έβλεπαν τα μάτια τους, μπορούσαν να το φτιάξουν τα χέρια τους. Βαριά κληρονομιά που όμως τίμησα και ακόμη δεν ξέρω αν ήταν για καλό μου...

Ο πατέρας μου... Κυριάκος Ζησιμάτος... Τον θυμάμαι μέσα από την αχλή των τόσων χρόνων που πέρασαν. Τότε που γελούσε και τρανταζόταν ολόκληρος, και το γέλιο του, δυνατό και χαρούμενο, με ένα άρωμα παιδικότητας, παρέσερνε τους πάντες γύρω του. Όλοι λένε ότι του μοιάζω και δεν έχουν άδικο. Μάρτυρας μια παλιά φωτογραφία, ασπρόμαυρη, αλλοιωμένη από το χρόνο και με μια απαλή υποκίτρινη απόχρωση στις άκρες της. Θέλω να πιστεύω όμως ότι η ομοιότητά μας προχωράει και κάτω από την επιφάνεια και φτάνει να μας εξομοιώνει σαν ανθρώπους. Είμαι η γνήσια συνέχειά του...

Με τον πατέρα μου είχαμε έναν κώδικα επικοινωνίας που έφτανε να αποκλείει όλους τους άλλους, και πρώτη φυσικά τη μάνα μου που νευρίαζε και φώναζε. Όπως τότε που ήμουν πέντε χρόνων και ο πατέρας μου με ανέβασε στο τρακτέρ και μ' έβαλε να το οδηγήσω. Όταν το έμαθε εκείνη, έπαθε κρίση: φώναζε και τραβούσε τα μαλλιά της. Οι εξηγήσεις του, ότι το μεγάλο τιμόνι του μηχανήματος το κρατούσαν τα δικά του σταθερά χέρια, έπεσαν στο κενό και δεν ήταν η πρώτη φορά, αλλά ο πατέρας μου χαμογελούσε ήρεμος. Και όταν η μάνα μου αράδιασε όσα είχε να πει και έφυγε, εκείνος γύρισε, με κοίταξε και μου ψιθύρισε: «Γυναίκες! Πρώτα φωνάζουν, μετά ακούνε και μετά καταλαβαίνουν... αν θέλουν! Τι να πεις; Μπελάς, αλλά και το αλάτι της γης, γιε μου!» Δεν είχα καταλάβει τότε τι εννοούσε, αλλά τώρα πια ξέρω.

Ο πατέρας μου σε όλη του τη ζωή ήταν αγρότης: αμπέλια, ελιές και περιβόλια. Ακόμη και σήμερα, έπειτα από τόσα χρόνια, όταν περπατάω ανάμεσα στα μεγάλα δέντρα με τον σκουρόχρωμο καρπό, όταν αγγίζω ένα τσαμπί από τα σταφύλια που κάθε χρόνο στολίζουν με το χρυσάφι τους τα κοντά φυτά, νομίζω ότι βλέπω πάνω στα φύλλα τις σταγόνες του ιδρώτα του. Σκληρός εργοδότης η γη, κι ίσως γι' αυτό δε σκέφτηκα ποτέ να μπω στη δούλεψή της.

Κι όμως, αυτός ο άνθρωπος που ξεκινούσε να δουλεύει μόλις ο ήλιος έφερνε το ξημέρωμα, καμιά φορά και πριν από αυτό, και τελείωνε μόλις έδυε, πολλές φορές και πιο αργά, έδειχνε ακούραστος. Γυρνούσε από τα χωράφια και τα πιτσιρίκια μαζεύονταν γύρω του, γιατί ήξεραν πως δε θα τους αρνιόταν. Τα ανέβαζε πάνω στο τρακτέρ και τα έκανε βόλτα στο χωριό. Τσίριζαν εκείνα ευχαριστημένα, όπως κάθε παιδί όταν αποκτάει σύντροφο στα παιχνίδια του έναν ενήλικο. Κι εγώ καμάρωνα, γιατί ήταν ο δικός μου πατέρας που τα έκανε αυτά. Ο δικός μου πατέρας ήταν εκείνος που όλοι στο χωριό εκτιμούσαν και σέβονταν τη γνώμη του. Το παρασούκλι «σοφός» έτεινε να αντικαταστήσει το επίθετό του.

Μία από τις αδελφές του πατέρα μου διηγόταν μια ιστορία: μια ιστορία που αγαπάω και δεν κουράστηκα να την ακούω, όσες φορές κι αν έγινε αυτό, όταν γριά πια η θεία μου γύριζε και ξαναγύριζε στα ευτυχισμένα χρόνια της νιότης της. Κοπελίτσα τότε, ετοιμάζε την προίκα της και ζήτησε από μια γειτόνισσα να της δώσει το σχέδιο μιας περιέργης δαντέλας που πλεκόταν με τα χέρια. Η γειτόνισσα πολύ απότομα της αρνήθηκε, γιατί είχε κόρη αρραβωνιασμένη και δεν ήθελε καμιά άλλη να έχει την ίδια δαντέλα στα προικιά της...

Πιάστηκε το χέρι μου να γράφω, και τώρα που διάβασα όσα έγγραφα φαίνονται αλλόκοτα ακόμη και στα δικά μου μάτια. Ποιος να πιστέψει σήμερα ιστορίες για προίκες; Κι όμως, τότε ήταν αλλιώς. Κορίτσια και αγόρια είχαν τα προικιά τους. Τις παραμονές του γάμου έβγαιναν όλα τα κεντήματα και τα υφαντά, φρεσκοπλένονταν, σιδερώνονταν και απλώνονταν στο καλό δωμάτιο του σπιτιού, για να περάσει το χωριό να τα δει, να τα θαυμάσει και φυσικά να τα «χρυσώσει». Η κάθε μάνα καμάρωνε για όσα είχε φτιάξει από τη μέρα που γεννήθηκε το παιδί της, πράγματα που τα κρατούσε μέχρι τότε προσεκτικά κρυμμένα. Τα προικιά έβγαιναν την κατάλληλη στιγμή και άλλες

κοιτούσαν, άλλες θαύμαζαν κι άλλες... ζήλευαν. Μερικές αντέγραφαν και σχέδια, αλλά σημασία είχε σε ποια ανήκε η πρωτιά. Γι' αυτό η γειτόνισσα δεν έδειξε τη δαντέλα που είχε ξετρυπώσει σε κάποιο μαγαζί με κλωστές στην Αθήνα. Και σαν να μην έφτανε η άρνηση, κάθε φορά που η θεία μου πήγαινε στο σπίτι της, η γειτόνισσα πολύ επιδεικτικά μάζευε το εργόχειρο μην τυχόν και δει πώς το έφτιαχναν. Σύμφωνα με τα λεγόμενα της θείας μου, αυτή η ιστορία της κόστισε πολύ· η δαντέλα είχε στοιχειώσει τα όνειρά της και η αδικία ήταν κατάφωρη, αφού τόσες φορές η συγκεκριμένη... αντίζηλος είχε ζητήσει και πάρει δικά της σχέδια.

Ο πατέρας μου δεν άντεχε να βλέπει την αδελφή του στενοχωρημένη, όπως άλλωστε και κανέναν άλλο. Άρχισε, λοιπόν, να πηγαίνει συχνά πυκνά στην γειτόνισσα. Και επειδή ήταν άντρας, δεν τον φοβήθηκε, αλλά δούλεψε ελεύθερα μπροστά του· το μάτι του ωστόσο εκείνος το είχε στο εργόχειρο κι ως έπινε καφέ με τους άντρες του σπιτιού. Έπειτα από λίγες επισκέψεις στο διπλανό σπίτι, πήρε νήμα και έδειξε στην αδελφή του πώς πλεκόταν η δαντέλα...

Πώς να μην καμαρώνω γι' αυτόν; Πώς να μη θέλω να του μοιάσω σε όλα;

Ο Ανδρέας έτριψε το χέρι του και σκώθηκε από το τραπεζάκι, πετώντας το σιλό εκνευρισμένος. *Μα τι έπαθα απόψε*, σκέφτηκε. *Σαν κανένας απόμαχος ναυτικός, που αφουγκράζεται το τέλος του και θέλει να γράψει την αλήθεια της ζωής του!*

Κι όμως, η αποψινή νύχτα ήταν νύχτα περιουλογής και αποφάσεων. Το σταυροδρόμι ανοιγόταν μπροστά στα μάτια του και οι δυο του δρόμοι τον καλούσαν ν' αποφασίσει ποιον θα διαλέξει. Μόνο που στη δική του περίπτωση, η Αρετή και η Κακία δεν ήταν πλάσματα άυλα, αλλά δυο γυναίκες με σάρκα και οστά, που η καθεμία ήταν το ξε-

κίνημα μιας ζωής διαφορετικής όσο η μέρα με τη νύχτα. Κι αν ακολουθούσε την Κακία, έπρεπε να διαγράψει το παρελθόν του, τις ρίζες του, να πικράνει πολλούς και να πονέσει ακόμη περισσότερους. Κι η Αρετή; Αυτή ήταν μια άλλη ιστορία. Αν ακολουθούσε το δρόμο της, οι πύλες της «κανονικής» ζωής άνοιγαν διάπλατα, η επιστροφή του ασώτου γινόταν πραγματικότητα κι εκείνος ίσως κατάφερνε να γυρίσει στα χρόνια της νιότης του, που τόσο γρήγορα είχε διαγράψει...

Η καρδιά του δεν μπορούσε να βοηθήσει: ήταν κι αυτή μοιρασμένη όπως το μυαλό του τούτη τη στιγμή. Έτσι εξηγείται κι αυτό το ημερολόγιο που ξεκίνησε να γράφει. Σκοπός του δεν είναι όσα καταθέτει να μείνουν στην Ιστορία, σκοπός είναι να τον βοηθήσουν μήπως και καταλάβει τι θα κάνει από δω και πέρα. Ίσως αυτή η καταγραφή της ζωής του και των συλλογισμών του του δώσει και τη λύση...

Ο Ανδρέας κάθισε πάλι στη θέση του και έπιασε το στυλό. Είχε μια ολόκληρη νύχτα μπροστά του και δεν ήξερε αν ήταν αρκετή για να προλάβει να μουτζουρώσει δεκάδες σελίδες, αποτυπώνοντας στο λευκό φόντο τις... μουτζούρες της ζωής του.

Ο πατέρας μου σπάνια με μάλωνε και δε θυμάμαι ποτέ να σήκωσε χέρι πάνω μου. Το ένστικτο τον οδηγούσε περισσότερο να μου μαθαίνει το καλό και το κακό, με τρόπο που δεν τον ξεχνούσα ποτέ. Κάποτε, όταν ήμουν έξι χρόνων, έκλεψα από ένα φίλο μια καινούργια ξυλομπογιά, λαμπερή και κατακόκκινη. Δεν ξέρω τι μ' έπιασε και την πήρα: το κόκκινο δεν ήταν καν το αγαπημένο μου χρώμα. Ίσως με τράβηξε το ότι ένα τέτοιο αντικείμενο ήταν είδος πολυτελείας για το χωριό μας, άρα και σπάνιο. Την πήγα σπίτι με περηφάνια, χωρίς να έχω δώσει στην πράξη μου το σωστό όνομα: κλοπή.

Ο πατέρας μου στάθηκε ψύχραιμος όταν έμαθε την προέλευση του λαμπερού κόκκινου μολυβιού, σε αντίθεση με τη μάνα μου, που στην αοχή έβαλε τις φωνές και στο τέλος τα κλά-

ματα, γιατί ο γιος της είχε βγει κλέφτης. Όσο κι αν προσπάθησε ο πατέρας μου να μου εξηγήσει το λάθος μου, έπεφτε πάνω στον τοίχο της παιδικής αφέλειας.

«Γιατί, μπαμπά, ήταν λάθος που την πήρα; Αφού ο Χρήστος έχει κι άλλες! Ούτε που θα το καταλάβει! Εγώ όμως δεν έχω ούτε μια μπογιά!»

Δεν ξέρω πότε ακριβώς γεννήθηκε στο μυαλό του πατέρα μου ο τρόπος, με τον οποίο θα μου έδινε ένα μάθημα που δε θα ξεχνούσα ποτέ. Πάντως, έπειτα από μία εβδομάδα, μου έφερε δώρο ένα τεράστιο σιδερένιο φορητό, βαμμένο με μια λαμπερή πράσινη λαδομπογιά. Πολύτιμο και δυσεύρετο παιχνίδι για την εποχή και θυμάμαι ακόμη και σήμερα ότι η χαρά ξεχειλίζει στο φουσκωμένο από περηφάνια στήθος μου για το απόκτημά μου, που όμοιό του δεν υπήρχε σε όλη την περιοχή. Η μάνα μου, βέβαια, έβαλε τις φωνές μόλις το είδε. Είχαμε τόσες ανάγκες· τα παιχνίδια μάς έλειπαν; Πώς φώναζε έτσι αυτή η γυναίκα; Τ' αυτιά μου πονούσαν όταν την έπιανε ο... οίστρος. Τίποτα, όμως, δεν είχε σημασία εκείνη τη μέρα. Το πράσινο φορητό βρισκόταν στην αγκαλιά μου και παρέμεινε εκεί όλη την εβδομάδα. Όταν έτρωγα ήταν πάνω στο τραπέζι για να το βλέπω, κι όταν κοιμόμουν ήταν δίπλα μου στο κρεβάτι για να το αισθάνομαι...

Μια επίσκεψη, την Κυριακή, στο διπλανό χωριό, ήταν η μόνη ώρα που το αποχωρίστηκα. Όταν γυρίσαμε, με τρόπο διαπίστωσα ότι το φορητό είχε εξαφανιστεί. Ακόμη θυμάμαι πόσο πολύ αναστατώθηκα, πόσες ώρες το έψαχνα σε όλο το σπίτι, στον κήπο, στην αποθήκη· και το βράδυ, αποκαμωμένος, έβαλα τα κλάματα για τη μεγάλη απώλεια.

Ο πατέρας μου με πήρε αγκαλιά για να με παρηγορήσει και περίμενε υπομονετικά να σταματήσω τα κλάματα για να με ρωτήσει: «Σκέφτηκες μήπως σου το έκλεψε κανείς;»

«Λες, μπαμπά;» ψέλλισα.

«Είναι πολύ πιθανόν!»

«Και τι θα κάνω τώρα;»

«Αγόρι μου, τίποτα δεν μπορείς να κάνεις πια. Κάποιος θα το είδε, θα του άρεσε και επειδή εκείνος δεν είχε, σ' το πήρε...»

«Μα ήταν δικό μου!» έκανα με παράπονο.

«Είδες πόσο άσχημο πράγμα είναι η κλεψιά; Είδες πόσο πονάει αυτός που χάνει κάτι που αγαπάει; Αν κάποιος σε χτυπήσει, μπορείς να τον χτυπήσεις κι εσύ. Αν κάποιος σε βρῖσει, μπορείς να κάνεις το ίδιο. Αν όμως κάποιος σε κλέψει, εσύ δεν τον ξέρεις για να τον τιμωρήσεις, γιατί η κλεψιά είναι από τα πράγματα που γίνονται κρυφά...»

«Δηλαδή, μπαμπά, και τότε που πήρα την μπογιά του Χρήστου, έτσι θα πόνεσε κι αυτός;»

«Φυσιικά!»

«Μπορεί κι εκείνος να έκλαψε το βράδυ στο κρεβάτι του;» συνέχισα.

«Γιατί όχι; Όποιος χάνει κάτι... στενοχωριέται, είτε αυτό ήταν μονάκριβο, είτε διαθέτει κι άλλο! Δεν έχει σημασία! Η κλεψιά είναι πάντα κλεψιά!»

«Ποτέ δε θα το ξανακάνω, μπαμπά! Σου το ορκίζομαι!»

«Το ξέρω, παιδί μου! Κοιμήσου τώρα και μην κλαις άλλο! Να κλαις για πράγματα που διορθώνονται και όχι για πράγματα για τα οποία δεν μπορείς να κάνεις τίποτα, προκειμένου να γίνουν όπως ήταν πριν!»

Πέρασαν πολλά χρόνια για να καταλάβω πως ο πατέρας μου είχε θυσιάσει τόσα χρήματα για να μου δώσει ένα μάθημα. Το πράσινο φορηγό δε βρέθηκε ποτέ, αλλά κι εγώ ποτέ δεν άπλωσα χέρι σε κάτι που δεν ήταν δικό μου.

Ποτέ δεν κατάλαβα γιατί ο πατέρας μου παντρεύτηκε τη μάνα μου...

Η Δόμνα Ζησιμάτου, το γένος Τριφιιάτη, ήταν πάντα μια κο-

πέλα που δεν ήξερε να γελάει και ούτε υπήρξε αυτό που σήμερα θα λέγαμε «κλασική ομορφιά». Κι όμως, ο νεαρός Κυριάκος είχε μάτια μόνο για κείνη και έστειλε το προξενίο του εγκαίρως, όπως συνηθιζόταν τότε. Όταν έλαβε θετική απάντηση, πήρε τη μάνα του και πήγαν να «καπαρώσουν» τη νύφη μ' ένα σταυρό, που είχε και η μάνα του από την πεθερά της.

Ο γάμος έγινε σύντομα και οι γονείς μου εγκαταστάθηκαν στο πατρικό του πατέρα μου. Κατά το έθιμο που κρατάει μέχρι και σήμερα, η γιαγιά μου μπήκε πρώτη στο σπίτι, το ζευγάρι έκανε με μέλι το σταυρό πάνω στην πόρτα, έσπασε και το ρόδι στο κατώφλι και ύστερα η γιαγιά τους τράβηξε μέσα με μια μεγάλη μαντίλα και χρύσωσε τη νύφη. Όλα έγιναν σωστά, όπως μου αφηγούνται οι θείες μου που τρελαίνονται να επαναλαμβάνουν παλιές ιστορίες, κι εγώ δεν τους χαλάω χατίρι και τις ακούω πάντα σαν να είναι η πρώτη φορά.

Αταιρίαστο ζευγάρι όμως. Ήρεμος εκείνος, νευρική εκείνη. Έξυπνος ο ένας, πονηρή η άλλη. Γελαστός και χωρατατζής ο πατέρας, στεγνή και αγέλαστη η μάνα. Ποτέ δεν την κατάλαβα τη μάνα μου, αλλά την αγαπούσα με τον ίδιο τρόπο που ένας γιος αγαπάει τη μάνα του. Με εκνεύριζε, όμως, πάρα πολύ. Αυτές οι υστερίες που την έπιαναν, όταν δε γινόταν το δικό της, μου έδιναν στα νεύρα, κι ενώ ο πατέρας μου γελούσε μαζί της κι έδειχνε να διασκεδάζει, εγώ δεν κατάφερα ποτέ να κάνω το ίδιο. Δε θυμάμαι ποτέ ούτε ένα της χάδι ούτε ένα φιλί. Η αδυναμία της ήταν και είναι ο Γιάννης, ο αδελφός μου. Όταν γεννήθηκε, έξι χρόνια ύστερα από μένα, δε ζήλεψα καθόλου. Ίσως γιατί ο πατέρας μου κουβαλούσε τόση αγάπη μέσα του και την έδινε τόσο απλόχερα, που δεν πήρε καθόλου από το δικό μου μερίδιο. Όσο για την προτίμηση της κυρα-Δόμνας, δε μ' ένοιαξε. Ποτέ δεν την ένιωθα δική μου για να φοβηθώ μήπως τη χάσω.

Το μεγάλο μου μαρτύριο ήταν το σχολείο. Πώς να διαβά-

σεις όταν ένας κόσμος γεμάτος περιπέτεια σε περιμένει; Μαζί με τους φίλους μου αλωνίζαμε όλο το χωριό· σπάνια τα αυτοκίνητα τότε, όλος ο τόπος δικός μας. Δίπλα στο σπίτι μου υπήρχε ένα ρέμα που μας προσκαλούσε για δεκάδες παιχνίδια. Πώς να συγκεντρωθώ στην προπαίδεια, λοιπόν; Μόλις άκουγα απ' έξω τις φωνές των φίλων μου, φούσκωνε το στήθος μου από τη λαχτάρα, έδινα κι εγώ ένα φούσκο στα μαθήματα και ξεχυνόμουν ασυγκράτητος. Στο ρέμα φτιάχναμε βαρκούλες και τις αφήναμε να ταξιδέψουν στα διάφανα νερά, ενώ στην αλάνα παίζαμε ποδόσφαιρο με μια πάνινη μπάλα ή πόλεμο με ξύλινα σπαθιά που ήταν έργα δικά μας. Όταν, πάλι, πεινούσαμε από το πολύ παιχνίδι, πρόκληση γύρω μας τα ολόγλυκα φρούτα των δέντρων κι ας μας κυνηγούσαν οι ιδιοκτήτες τους... Όμορφα χρόνια! Ακόμη και τώρα νομίζω πως έχω στα χείλη μου τη γλύκα της αθωότητάς τους. Γύριζα σπίτι όταν έδνε πια ο ήλιος – κι αυτός ήταν όρος απαράβατος από τον πατέρα μου. Ο πατέρας μου ήταν, άλλωστε, εκείνος που μου έδνε τις πληγές όταν επέστρεφα από τη μάχη της αλάνας. Ήταν κι εκείνος ο Στέλιος... Έπαιρνε πέτρα στο χέρι του κι όπου κι αν ήμουν με πετύχαινε στο κεφάλι, ο άτιμος! Τέτοιο σημάδι!

Ύστερα απ' όλα αυτά, πού να μείνει μυαλό για σχολείο και γράμματα; Πήγε όμως η μάνα μου να ρωτήσει και ο δάσκαλος της έκανε ένα σωρό παράπονα. Δε διάβαζα, δεν έγραφα, ήμουν άτακτος και απρόσεκτος. Βαπόρι την έκανε εκείνη τη μέρα. Μόλις γυρίσαμε πίσω, λοιπόν, αφού μ' έδειρε, μ' έβαλε και τιμωρία να μη βγω απ' την πόρτα! Το κακό έγινε μεγαλύτερο, γιατί ο πατέρας μου είχε πάει σε κάτι ξαδέλφια του στην Αθήνα και θα έλειπε αρκετές μέρες. Θυμάμαι ότι άντεξα τρεις μέρες και την τέταρτη το έσκασα από το παράθυρο. Και τώρα που μεγάλωσα, μπορώ να παραδεχτώ ότι το έκανα γνωρίζοντας ότι το βράδυ θα επέστρεφε εκείνος. Μόλις γυρίσα σπίτι, με περιμέναν και οι δύο· η κυρα-Δόμνα με τη λουρίδα στο χέρι...

«Δε σου είπα να μη βγεις απ' την πόρτα;» με άρπαξε από τα μούτρα μόλις με είδε.

«Μα δε βγήκα απ' την πόρτα, καλέ μάνα!» της απάντησα με ειλικρίνεια. «Από το παράθυρο πήδησα κι έφυγα!»

Ο πατέρας μου έβαλε τα γέλια και της πήρε τη λουρίδα από τα χέρια. «Δόμνα», της είπε, «δεν μπορείς να τον δείξεις! Ο Ανδρέας δε σε παράκουσε. Έκανε αυτό που ήθελε χωρίς να παραβεί τις εντολές σου, κι αυτό δείχνει πως “κόβει” το μυαλό του!»

Γλίτωσα το ξύλο. Ο πατέρας μου πάνω απ' όλα εκτιμούσε την εξυπνάδα...

Τον έχασα όταν ήμουν δέκα χρόνων. Πλησίαζε Πάσχα και βοηθούσα τη μάνα μου ν' ασβεστώσει. Ξαφνικά, είδαμε πολύ κόσμο αναστατωμένο να τρέχει πέρα-δώθε στο δρόμο.

«Κάτι θα έγινε πάλι...» μουρμούρισε εκείνη, αλλά συνέχισε τη δουλειά της.

Χωρίς κανένα λόγο, εκείνη τη στιγμή έκανα εμετό και έβαλα τα κλάματα, πράγμα που δε συνήθιζα. Ίσως ήταν ένα προαίσθημα, δε θυμάμαι πια τι ένιωσα. Το καταραμένο το τρακτέρ έφταιγε. Όργωνε ο πατέρας μου, αλλά το συγκεκριμένο αμπέλι ήταν σε πλαγιά. Γύρισε το τρακτέρ και τον πλάκωσε. Πέθανε από ασφυξία...

Κόσμος πολυς μαζεύτηκε στο σπίτι μας, η μάνα μου μαυροφορέθηκε. Ένα ολόκληρο χωριό έκλαιψε το θάνατο ενός πραγματικά καλού ανθρώπου. Τα αδέρφια του συγκεντρώθηκαν να στηρίξουν τη νύφη τους, που έμεινε ξαφνικά μόνη με δύο μικρά παιδιά, αλλά κανένας δε σκέφτηκε εμένα... Ακόμη και σήμερα πονάω όταν σκέφτομαι τον πατέρα που έχασα, ακόμη και σήμερα πιστεύω ότι η ζωή μου θα ήταν αλλιώς, αν εκείνος δεν είχε χαθεί.

Θυμάμαι πως δεν μπήκα στο σπίτι ήμουν στην αυλή και έπαιζα κι έκανα θόρυβο, πολύ θόρυβο, για να μην ακούω τα κλάματα και τα μοιρολόγια. Μια θεία μου με μάλωσε, με είπε και

αναίσθητο και ύστερα με άρπαξε και μ' έβαλε να καθίσω απέναντι από το φέρετρο. Να βλέπω τι; Αυτός που ήταν μπροστά μου δεν ήταν ο πατέρας μου. Πρώτα πρώτα δε χαμογελούσε, και ο πατέρας μου είχε πάντα ένα χαμόγελο στα χείλη να του ανασηκώνει τα μουστάκια. Ο άνθρωπος, μπροστά μου, ήταν ακίνητος κι ο πατέρας μου δεν έμενε λεπτό στην ίδια θέση. Κάρφωσα τα μάτια στα σταυρωμένα χέρια μου και δεν ξανασήκωσα το βλέμμα μου. Ήθελα να κλείσω τα αυτιά μου να μην ακούω τα βαριά αρβανίτικα μοιρολόγια, αλλά ντρεπόμουν. Πρέπει να ζάρωσα τόσο πολύ, ώστε έγινα ένα με την καρέκλα. Ίσως γι' αυτό με ξέχασαν. Ήρθε η ώρα της κηδείας και πέρασε, κι εγώ ήμουν ακόμη σ' εκείνη την καρέκλα.

Όταν γύρισαν σπίτι, με είδε η αδελφή της μητέρας μου και μου έδωσε να πιω λίγο γάλα, προτού με βάλει να ξαπλώσω. Έπειτα, κάθισε κοντά μου και με νανούρισε. Η θεία Μαρίκα... η αγαπημένη μου... μια επαναστάτρια της εποχής... Ίσως γι' αυτό την αγαπούσα τόσο.

Όταν η θεία ήταν δεκαοκτώ χρόνων, ο πατέρας της την αρραβόνιασε με το γιο ενός φίλου του. Εκείνη, όμως, αγαπούσε άλλον. Το έσκασε τα βράδια για να τον συναντήσει. Ο Θανάσης, ο έρωτάς της, ήταν ο ωραιότερος άντρας του χωριού, όμως κι εκείνη υπήρξε καλλονή, και το αίσθημα ήταν αμοιβαίο. Ο Θανάσης περνούσε κάτω απ' τα παράθυρά της, χτυπούσε τις χάντρες στο κομπολόι του και κλεινόταν έτσι το ραντεβού. Σήματα Μορς με κομπολόι...

Στο τέλος, η θεία Μαρίκα το είπε στον πατέρα της και τον απείλησε ότι, αν δεν έδινε την ευχή του, ή θα κλεβόταν με τον Θανάση ή θα έμενε έγκυος. Πέτυχε το σκοπό της και παντρεύτηκε τον άντρα που ήθελε. Ο έρωτας κράτησε όσο και η ζωή τους, αλλά όχι και η ευτυχία... Ο θεός έπινε πολύ κι όταν έπινε... χτυπούσε. Έρωτας και ξύλο. Ξύλο και έρωτας... Το χειρότερο όμως για τη θεία ήταν ότι ο Θανάσης δεν της ήταν πι-

στός. Ποτέ δεν το κατάλαβε κανείς αυτό. Ενώ λάτρευε όχι μόνο τη γυναίκα του αλλά και το χώμα που πατούσε εκείνη, έσπερνε παιδιά παντού. Στο σπίτι του, πάντως, έσπειρε μόνο ένα: την εξαδέλφη μου τη Γιάννα. Και όταν η Γιάννα μεγάλωσε και παντρεύτηκε, η θεία Μαρίκα έκανε ακόμη μια επανάσταση. Μάζεψε τα πράγματά της κι εγκατέλειψε τον άντρα της. Αναζήτησε στέγη στο σπίτι της κόρης της και του γαμπρού της, και τη βρήκε. Ήταν κιόλας τότε γιαγιά. Όχι ότι είχε πάψει να τον αγαπάει, αλλά δεν μπορούσε να μείνει άλλο μαζί του. Δεν πήραν ποτέ διαζύγιο κι όταν εκείνος πέθανε από κίρρωση του ήπατος, τον έκλαψε με πραγματικό πόνο και τον πένθησε για την υπόλοιπη ζωή της.

Ένα δειλό χτύπημα στην πόρτα τίναξε τον Ανδρέα από το κάθισμά του και η τελευταία τελεία στο κείμενο έμοιαζε με μικροσκοπικό αγκίστρι. Το βλέμμα του σκοτεινίασε, αλλά η γνώριμη φωνή έξω από την πόρτα τον ηρέμισε και σηκώθηκε ν' ανοίξει. Στο δωμάτιο μπήκε ο ξενοδόχος, φίλος τόσα χρόνια αλλά και η πρώτη του σκέψη σαν αναζητήσε ένα καταφύγιο για κείνη τη νύχτα.

«Τι θέλεις πάλι, Σπύρο;» τον ρώτησε αυστηρά, κλείνοντας πίσω από τον κοντό ανθρωπάκο την πόρτα.

«Τι να θέλω, ψυχή μου; Μεγάλη φωτιά μ' άναψες απόψε! Δεν το ξέρεις; Όλη η Κέρκυρα θα μας πάρει χαμπάρι με την τρελή που μ' έμπλεξες!»

«Ήρθε εδώ;»

«Εμ, τι σου λέω τόση ώρα, μάτια μου; Μια φορά μόνο; Δέκα φορές έχει έρθει, και όλο κλαίει και με παρακαλάει να της πω σε ποιο δωμάτιο είσαι! Θέλει να σου μιλήσει λέει!»

«Μόνη της είναι;»

«Όσκε! Με τον καημένο το συνέταιρό σου τον Γιωργάκη είναι, κι άμα τονε δεις, θα τονε λυπηθεί η ψυχή σου!»

«Και πώς ήξερε αυτή ότι είμαι εδώ;»

«Και το αυτοκίνητό σου, βρε, που το έχεις παρκαρισμένο απ' έξω, τι λέει; Ότι είσαι εδώ λέει, λεβέντη μου!»

«Αυτό δεν το σκέφτηκα... Συγγνώμη, βρε Σπυρέτο!»

«Άσ' τα αυτά! Τώρα τι κάνουμε, μου λες; Αυτή η έρμη από κάτω να κλαίει, εσύ εδώ πάνω κλειδαμπαρωμένος, άκρη δε βγαίνει! Τι στάθηκε, ψυχή μου, και την έχεις τη γυναίκα και παρακαλάει;»

«Είναι πολλά, Σπύρο...»

«Και τώρα εγώ τι κάνω;»

«Ό,τι έκανες μέχρι τώρα! Κάποια στιγμή θα βαρεθεί και θα φύγει!»

«Μάτια μου, για κουτό δε σ' έχω! Αυτή να βαρεθεί; Όλη τη νύχτα εδώ θα τη βγάλει και αλίμονο σε μένα και στον Γιωργάκη!»

«Όπως και να 'χει, εγώ δε θέλω να τη δω κι εσείς κάντε ό,τι καταλαβαίνετε!»

Ο Σπύρος κούνησε λυπημένος το κεφάλι και έφυγε από το δωμάτιο. Ο Ανδρέας βγήκε στη βεράντα για λίγο και άναψε τσιγάρο. Πώς είχαν φτάσει ως εδώ; Και, το κυριότερο, τι θα γινόταν από δω και πέρα; Αμφέβαλλε πια αν η ιστορία του, που άρχισε να γράφει, θα τον βοηθούσε να πάρει μια απόφαση. Τι βοήθεια μπορούσε να του προσφέρει η ιστορία της θείας του της Μαρίκας ή ο θάνατος του πατέρα του;

Η φωτισμένη Κέρκυρα, που τόσο είχε δεθεί μαζί της τα τελευταία χρόνια, δεν έφτανε καν στα μάτια του, δεν περνούσε στο μυαλό του. Ήταν ένα νησί που είχε αγαπήσει, ένα νησί που του είχε προσφέρει δουλειά και χρήμα, αλλά μαζί πήγαινε κι εκείνη. Χωρίς να κατανοεί το πώς και το γιατί, πέταξε το τσιγάρο του και κάθισε πάλι μπροστά στις μισογραμμένες σελίδες. Σαν από μόνο του το χέρι του σηκώθηκε και έπιασε γι' άλλη μια φορά το στιλό...

Από την άλλη κιόλας μέρα, μετά το θάνατό του, κατάλαβα ότι η ζωή δε θα ήταν ποτέ ξανά η ίδια στο σπίτι μας. Η μάνα μου έκλεισε όλα τα παραθυρόφυλλα, μας βύθισε στο σκοτάδι, το γέ-

λιο πέταξε από το σπίτι μας κι εκείνη δεν έβγαλε ποτέ τα μαύρα. Έσφιξε το μαύρο μαντίλι κάτω από το μυτερό της πιγούνι, και φαίνεται πως το έκανε τόσο δυνατά που έκλεισε έτσι και το στόμα της. Κυκλοφορούσε με σφιγμένα τα χείλη και δεν της έπαιρνες εύκολα ούτε μισή λέξη.

Βγήκε να βρει δουλειά. Τρία στόματα έπρεπε να γεμίσουν. Δεν έμεινε εργοστάσιο στην περιοχή όπου να μη δούλεψε. Στην αρχή ήταν ένα που έφτιαχνε χαρτόκουτα. Μετά κάποιο άλλο που έφτιαχνε ψάθινα χαλάκια για τις πόρτες. Όλη μέρα η κυρα-Δόμνα με ένα σίδερο τριών κιλών να κοπανάει την ψάθα. Γύριζε σπίτι και δεν ήξερε πού να βάλει τα χέρια της από τους πόνους. Έφευγε αξιμέρωτα και άφηγε πίσω της δυο μικρά παιδιά να τα φροντίσει ο Θεός και κάποιες γειτόνισσες. Μια φίλη της, θυμάμαι, της είχε πει: «Δόμνα μου, αυτός ο γιος σου, μια μέρα, θα... λαδώσει τις ρόδες κάποιου αυτοκινήτου, έτσι όπως είναι όλη μέρα στο δρόμο». Και η κυρα-Δόμνα κουνούσε το κεφάλι και δε μιλούσε. Εκείνη όταν γύριζε, έπρεπε να ταΐσει τα ζώα και να κοιτάξει τα χωράφια, το μπουστάνι. Σκληρή ζωή... Κανέναν δεν είχε καιρό να δει, παρά μόνο τον Γιάννη. Εγώ δεν υπήρχα πια για κείνη και, για να μην την αδικώ, δεν έφταιγε. Εγώ είχα μάθει να υπακούω μόνο στον πατέρα μου, κι αφού εκείνος δεν υπήρχε, ποιος να με μαζέψει; Πατούσα στο σπίτι μόνο για φαγητό και ύπνο, δεν άντεχα το μισοσκοτάδο, την καταθλιπτική ατμόσφαιρα. Έτρωγα, θυμάμαι, πολύ ξύλο τότε. Ήταν η μόνη ελπίδα της να με συμμαζέψει. Άρπαζε το καλώδιο από το σίδερο η κυρα-Δόμνα και με χτυπούσε αλύπητα. Εγώ όμως δεν έπαιρνα χαμπάρι.

Ένας αδελφός του πατέρα μου ανέλαβε να με συνετίσει. Ήταν ο μικρότερος και ο πιο αγαπημένος με τον Κυριάκο, και ο θάνατός του του είχε κοστίσει πολύ. Έμεινε στην Αθήνα αλλά ανέβαινε στο χωριό σχεδόν κάθε σαββατοκύριακο και, με την ευκαιρία, έριχνε κι ένα χέρι ξύλο σ' εμένα. Η διαδικασία

ήταν γνωστή: ερχόταν ο θεός Νότης στο σπίτι, άκουγε τα παράπονα της νύφης του για τα κατορθώματά μου, έβγαινε από τα ρούχα του κι ύστερα με παραλάμβανε. Τρία χρόνια κράτησε αυτό το βιολί, μέχρι που, όταν έκλεισα τα δεκατρία, ο εγωισμός μου μ' έσπρωξε και τον άρπαξα από τα πέτα και τον κόλλησα στον τοίχο.

«Μέχρι εδώ!» του φώναξα έξαλλος. «Χέρι δε θα απλώσεις ξανά επάνω μου, γιατί θα σε σκοτώσω! Τράβα να δείρεις τα δικά σου παιδιά και άσε με εμένα ήσυχο!»

Ο καημένος ο θεός τα έχασε. Ήξερα πως με αγαπούσε και πως ό,τι έκανε το έκανε για το καλό μου. Η αλήθεια ήταν, όμως, ότι οι συμβουλές του πατέρα μου, τα λίγα χρόνια που πρόλαβα να τον ζήσω, αρκούσαν. Με ό,τι αρχές μού έμαθε εκείνος, με αυτές πορεύτηκα σε όλη την υπόλοιπη ζωή μου. Έπειτα, από πολύ νωρίς κατάλαβα ότι έπρεπε να τα βγάλω πέρα ολομόναχος. Ο μόνος στον οποίο μπορούσα να στηριχτώ ήταν ο εαυτός μου.

Ήξερα πως είχα ξεμπερδέψει με το σαββατιάτικο ξύλο, πολύ πριν ακούσω το θείο να λέει στη μάνα μου: «Δόμνα, ο γιος σου μεγάλωσε, είναι ολόκληρο παλικάρι! Δεν μπορώ πια να τον δέρονω και ούτε κι εσύ να τον χτυπάς!»

«Και πώς θα τον μαζέψω;» ρώτησε εκείνη.

«Μίλα του, Δόμνα! Παίρνει από λόγια ο μικρός, είναι καλό παιδί και πανέξυπνος. Μου θυμίζει τόσο τον Κυριάκο! Έπειτα... κουταμάρα μου κι εμένα τόσο καιρό! Εδώ δεν τον χτυπούσε ο πατέρας του, εγώ ποιος είμαι που άπλωνα χέρι πάνω του; Άλλωστε πρέπει να πάρεις μια απόφαση, να μιλήσετε, να δείτε τι θα κάνει με το μέλλον του...»

Ο θεός δεν το ήξερε, αλλά εγώ είχα ήδη πάρει τις αποφάσεις μου. Ήθελα να φύγω από το χωριό που μ' έπνιγε, να πάω στην Αθήνα. Όταν το ανακοίνωσα στη μάνα μου, εκείνη κανόνισε όλα τα υπόλοιπα. Θα γραφόμεν σε μια σχολή, να πάρω

ένα χαρτί για την... «κακιά την ώρα». Θα γινόμευον μηχανικός αυτοκινητών, που για την εποχή ήταν καλό επάγγελμα. Θα έμενα σ' ένα καμαράκι στο υπόγειο του θείου του Νότη. Θ' ανέβαινα κάθε σαββατοκύριακο στο χωριό.

Συμφώνησα σε όλα. Ο στόχος είχε επιτευχθεί· οι συνθήκες ήταν στο χέρι μου να μεταβληθούν...

Μόνο η θεία μου η Μαρίκα στενοχωρήθηκε που θα έφευγα και δάκρυσε όταν πήγα να την αποχαιρετήσω. «Γιατί, αγόρι μου, να φύγεις; Εδώ είναι το σπίτι σου!» μου είχε πει.

«Και τι να κάνω εδώ; Με το σχολείο δεν τα πάω καλά...»

«Μα είσαι μικρός, παιδί μου! Ποιος θα σε περιποιείται; Ποιος θα σου δίνει ένα πιάτο φαγητό;»

«Θα μείνω στου μπάρμπα μου του Νότη, τα κανόνισε η μάνα...»

«Δεν είναι το ίδιο! Και απορώ με τα μυαλά της αδελφής μου!» συμπλήρωσε εκείνη.

«Δε μ' έδιωξε κανείς, θεία! Μόνος μου το θέλησα... Κι έπειτα, θα έρχομαι κάθε σαββατοκύριακο!»

Με είχε αγκαλιάσει σφιχτά και μου είχε βάλει στο χέρι χρήματα. Την έσφιξα κι εγώ συγκινημένος. Ήξερα με πόσο κόπο είχε καταφέρει να εξοικονομήσει αυτά τα λεφτά. Το κρασί του θείου δεν άφηνε περιθώρια για σπατάλες.

Η πρώτη μου δουλειά ήταν σ' ένα συνεργείο αυτοκινητών. Ήμουν αποφασισμένος να μη γίνω βάρος σε κανέναν. Την πρώτη φορά που άφησα λίγα κατοστάρια στο τραπέζι μπροστά στο θείο μου, ο άνθρωπος με κοίταξε σαν χαμένος.

«Τι είναι αυτά τα λεφτά;» είχε απορήσει.

«Λεφτά είναι, μπάρμπα! Δεν τα βλέπεις; Βέβαια, δεν είναι πολλά, αλλά τόσα μπορώ να σου δίνω για την ώρα!»

«Και γιατί μου τα δίνεις;»

«Γιατί μένω στο σπίτι σου!» αποκρίθηκα.

«Μα... το δωμάτιο όπου μένεις σ' το παραχώρησα, δε σ' το

νοίκιασα! Πώς φαντάστηκες ότι θα μπορούσα να πάρω λεφτά από σένα, το γιο του αδελφού μου;» συνέχισε εκείνος.

«Άλλο η δουλειά και άλλο η συγγένεια, θείε!» τον έκοψα. «Ο πατέρας μου μου είχε μάθει να είμαι πάντα εντάξει στις υποχρεώσεις μου, για να μπορώ να κρατάω ψηλά το κεφάλι! Γι' αυτό, πάρε τα λεφτά που σου δίνω!»

Ο καημένος ο θείος... Δεν ήξερε τι να πει, αλλά έπειτα από εκείνη τη μέρα, σαν να άλλαξε απέναντί μου. Με αντιμετώπιζε πια σαν άντρα.

Ωστόσο, περνούσα δύσκολα εκείνο τον πρώτο καιρό στην Αθήνα κι ας μην τ' ομολόγησα ποτέ. Ο μάστορας, πλάι στον οποίο δούλευα, ήταν σκληρός άνθρωπος, γέρος και κουρασμένος από τα τόσα χρόνια στο συνεργείο. Γι' αυτό και φόρτωνε σε μένα, στον νεαρό βοηθό του, όλες τις βαριές και δύσκολες δουλειές. Σκοτωμένος, και με την ψυχή στα δόντια, πήγαινα κάθε βράδυ στη σχολή και με δυσκολία κρατούσα τα μάτια μου ανοιχτά. Όταν γύριζα στη σιωπή και τη μοναξιά της καμαρούλας μου, έτρωγα ό,τι μου είχε αφήσει η θεία μου και έπεφτα για ύπνο. Έσφιγγα τα δόντια γιατί κάτι μου έλεγε ότι όλα αυτά ήταν προσωρινά. Εξάλλου, τα σαββατοκύριακα που πήγαινα σπίτι μου, τα πράγματα ήταν χειρότερα· πάντα κλειστά τα παραθυρόφυλλα, αγέλαστη η μάνα μου, παράδερνε κι αυτή ανάμεσα σε δουλειά, χωράφια και μπιστόνια. Όσο για τον αδελφό μου... Ήταν πολύ μικρός ο Γιάννης για να μπορεί να μου πει οτιδήποτε...

Χωρίς να το καταλαβαίνω, άρχισα ν' αλλάζω... Κι αν δεν το αντιλαμβανόμουν τότε, το μαρτυρούν τώρα κάτι παλιές φωτογραφίες που βγάξαμε κατά καιρούς με τα παιδιά της σχολής. Φαίνονται πολύ μεγαλύτερος από την ηλικία μου, ήμουν πολύ ψηλός και γεροδεμένος. Καμιά παιδικότητα –αυτή που ταίριαζε στην ηλικία μου– δεν υπήρχε στο βλέμμα μου. Το ένστικτο της επιβίωσης σε μια μεγαλούπολη, ολομόναχος, είχε ανεβάσει στα

μάτια μου μια σκληράδα ξένη αλλά και ταυτόχρονα σωτήρια.

Μετά τους πρώτους δύο μήνες, ζήτησα από τη μάνα μου χρήματα.

«Τι τα θέλεις;» με ρώτησε εκείνη ξαφνιασμένη. «Αφού δουλεύεις!»

«Ναι, αλλά αυτά που βγάζω δε φτάνουν!» της απάντησα με θράσος.

«Και ποιος σου είπε να πληρώνεις νοίκι στον Νότη; Εγώ καλά τα είχα κανονίσει!»

«Δε θέλω υποχρεώσεις σε κανέναν!» πέταξα.

«Αυτός ο εγωισμός θα σε φάει εσένα!» σχολίασε εκείνη.

«Ας με φάει! Εμένα έτσι μου έμαθε ο πατέρας μου!» της έδωσα την απάντηση.

«Ναι, αλλά ο πατέρας σου δεν είναι τώρα εδώ για να σου πληρώνει τα έξοδα κι εγώ πού θέλεις να βρω τα λεφτά;» συνέχισε εκείνη.

«Ας' τα αυτά!» την έκοψα. «Έχεις ένα γιο στην Αθήνα και πρέπει να τον φροντίσεις όπως αυτόν που έχεις εδώ κοντά σου!»

Η κυρα-Δόμνα είχε σωπάσει. Ύστερα, όμως, άρχισε κάθε εβδομάδα να μου δίνει μερικά κατοστάρικα με τα οποία πλήρωννα το νοίκι και έτσι μου έμεναν λίγα παραπάνω λεφτά από τη δουλειά μου. Φυσικά και δεν είχα αναφέρει κουβέντα, αλλά τον τελευταίο καιρό είχα αρχίσει να βγαίνω με μερικούς συμμαθητές μου που ήταν όλοι τους μεγαλύτεροι και μου έδειχναν μια πλευρά της Αθήνας που ούτε φανταζόμουν. Στην αρχή ήταν ένας καφές μετά το μάθημα. Έπειτα, ήταν κάποια πονηρά μπαράκια, και όταν βεβαιώθηκαν ότι θα... άντεχα το σοκ, με κατέβασαν στη Συγγρού. Έχουν περάσει τόσα χρόνια, έχω την εντύπωση ότι όλα αυτά συνέβησαν σε κάποιον άλλο κι όμως θυμάμαι με κάθε λεπτομέρεια γεγονότα και, κυρίως, συναισθήματα. Θυμάμαι ότι το κεφάλι μου κόντεψε να εκραγεί όταν για πρώτη φορά αντίκρισα τραβεστί. Αδυνατούσα να πιστέψω ότι απέ-

ναντί μου είχα γυναίκες, και ορισμένες μάλιστα απ' αυτές πολύ όμορφες, οι οποίες από τη μέση και κάτω είχαν την ίδια ανατομία με μένα.

Αναπόφευκτα άρχισαν οι κοπάνες από τη δουλειά. Δυσκολευόμουν να ξυπνήσω το πρωί, αφού ήταν ήδη πρωί τις περισσότερες φορές που πήγαινα για ύπνο. Συναντούσα τους φίλους μου κατά τις έντεκα στον «Παπασπύρου»... Πολυσύχναστος τόπος συνάντησης τότε, κι εγώ, σαν χωριατάκι που ήμουν, να ρουφάω γνώση από τους άλλους γύρω μου. Πώς κάθονταν, πώς ντύνονταν, τι έπιναν...

Η δουλειά μου, που από την αρχή δε μου άρεσε ιδιαίτερα, είχε φτάσει να μ' ενοχλεί αφόρητα πια. Το χειρότερό μου ήταν που το γράσο μού λέκιαζε τα χέρια και δεν έβγαινε, κι ας τα έτριβα με Tide ώρες ολόκληρες· πιο πολύ απορρυπαντικό ήθελα για τα χέρια μου παρά για τα ρούχα μου...

Τα έπλενα μόνος μου πια τα ρούχα μου, για να γλιτώνω και κάποια σαββατοκύριακα στο χωριό. Τα Σαββατόβραδα το γλέντι ήταν καλύτερο και η άλλη μέρα ήταν αργία και ο «Παπασπύρου» γεμάτος κόσμο...

Ένας φίλος με γλίτωσε από το συνεργείο. Μου βρήκε δουλειά σε μια τεχνική εταιρεία που έκανε έργα για τη ΔΕΗ και έφαχνε προσωπικό. Δέχτηκα χωρίς να το πολυσκεφτώ και χωρίς φυσικά να μάθει τίποτα η μητέρα μου. Το μεροκάματο ήταν σχεδόν διπλό από αυτό που έπαιρνα στο συνεργείο. Ήξερα πια πως η δουλειά που είχε επιλέξει η μάνα μου δεν ήταν για μένα. Δε θα γινόμουν ποτέ μηχανικός αυτοκινήτων, αλλά δεν μπορούσα να το ξεστομίσω. Η σχολή αυτή ήταν η άδεια παραμονής μου στην Αθήνα.

Μια που άρχισα να γράφω όσα έζησα, δε θα μπορούσα ν' αφήσω έξω την Αντιγόνη... την πρώτη γυναίκα που με μύησε στον έρωτα. Τη θυμάμαι σαν να τη βλέπω μπροστά μου. Όμορφη, ψηλή, με δύο μάτια όλο φλόγα και μια φωνή ναζιάρικη και

γλυκιά. Ήρθε στο συνεργείο για να της φτιάξουμε την εξάμιση του αυτοκινήτου της και ο μάστορας ούτε που κουνήθηκε από τη θέση του.

Η Αντιγόνη πρέπει να εντυπωσιάστηκε, αλλά εγώ δεν είχα καταλάβει τίποτα. Έκανα τη δουλειά μου με ευσυνειδησία κι ας είχα αναστατωθεί από τα καλλίγραμμα πόδια της... Απ' ό,τι θυμάμαι, ήμουν κύριος, όλο ευγένεια και ιπποτισμό. Ούτε μπορούσα να φανταστώ ότι τα δεκαπέντε μου χρόνια δεν πέρασαν καν από το μυαλό της και δεν την αδικώ. Εκείνη την εποχή, όποιος με έβλεπε μπορούσε να πάρει όρκο ότι τα είκοσι αν δεν τα είχα ήδη πατήσει, σίγουρα τα πλησίαζα.

Το αυτοκίνητο της Αντιγόνης, από εκείνη την πρώτη μέρα, άρχισε να χαλάει όλο και πιο τακτικά. Τόσο, που θα ήμουν ανόητος αν δεν καταλάβαινα την αιτία, κι εγώ δεν υπήρξα ποτέ μου ανόητος. Με την καρδιά να χτυπάει στο στήθος μου, έτοιμος για μια μεγαλειώδη άρνηση, της πρότεινα να βγούμε, κι εκείνη βιάστηκε τόσο να δεχτεί που επιβεβαιώθηκαν οι υποψίες μου. Δε θυμάμαι πού πήγαμε εκείνο το βράδυ, θυμάμαι όμως ότι είχα επιστρατεύσει όλες μου τις γνώσεις γύρω από τη συμπεριφορά που πρέπει να έχει κάποιος όταν συνοδεύει, με σκοπό να την εντυπωσιάσω, και πρέπει να τα κατάφερα.

Χαμογελάω κάθε φορά που θυμάμαι την έκπληξή μου, όταν εκείνη μου πρότεινε να τη συνοδεύσω στο σπίτι της για έναν καφέ. Και η έκπληξη έγινε σοκ, όταν, μόλις έκλεισε η πόρτα του διαμερίσματος πίσω μας, η Αντιγόνη βρέθηκε στην αγκαλιά μου με τα χείλη της κολλημένα στα δικά μου. Νόμιζα πως οι γυναίκες δεν έπεφταν τόσο εύκολα στο κρεβάτι μ' έναν άγνωστο, στο χωριό μου μάλιστα έπρεπε να έχει προηγηθεί γάμος, αλλά εκείνο το βράδυ κατάλαβα πως υπήρχαν εξαιρέσεις...

Η θεωρία που είχα αποκομίσει από διάφορες ταινίες στους κινηματογράφους της Ομόνοιας, όπου με είχαν πάει οι φίλοι μου, δεν ήταν αρκετή και, επιπλέον, η θεωρία από την πράξη ήταν

εντελώς διαφορετική. Η Αντιγόνη πρέπει να αντιλήφθηκε αμέσως την απειρία μου και ανέλαβε πρόθυμα να γίνει η δασκάλα μου... Ένα μήνα κράτησε η σχέση μας και σ' αυτόν το μήνα εκείνη επωφελήθηκε από τον ενθουσιασμό του... νεοφώτιστου, ενώ εγώ έμαθα τα μυστικά του γυναικείου σώματος και όλους τους τρόπους που είχα στη διάθεσή μου για να το κάνω να δονείται.

Από την Αντιγόνη θυμάμαι ακόμη την τελευταία φράση της όταν χωριστήκαμε, γιατί έπρεπε να επιστρέψω στο χωριό για τις καλοκαιρινές διακοπές. Με είχε αποχαιρετήσει μ' ένα γλυκό φιλί και μου είχε πει: «Ανδρέα, να θυμάσαι πάντα ότι το καθημερινό φαγητό του άντρα είναι η... χυλόπιτα! Θα χτυπήσεις δέκα πόρτες για ν' ανοίξει η μία. Αν ντρέπεσαι ή αν είσαι τόσο εγωιστής ώστε να μη θέλεις ν' ακούς το "όχι", τότε θα μείνεις πάντα μόνος και θα αναρωτιέσαι τι έχουν οι άλλοι περισσότερο από σένα και είναι με γυναίκα στο πλευρό τους...»

Τη συμβουλή της την ακολούθησα πιστά στα χρόνια που ήρθαν και πάντα τη θυμόμουν με ευγνωμοσύνη. Στο τέλος μού έγινε συνήθεια. Πετούσα λόγια στις κοπέλες στο δρόμο για να τις δω να χαμογελούν, γιατί πρόστυχα δε μίλησα ποτέ σε γυναίκα. Τις αγαπούσα και τις θαύμαζα, και από τη μικρή μου εμπειρία με την Αντιγόνη, μπορούσα να μαντέψω ότι ήταν πλάσματα μαγικά, γεμάτα μυστήριο, γοητεία και μυαλό. Αν όχι περισσότερο από των αντρών, πάντως διαφορετικό... πολύ διαφορετικό. Κατέληξα πολύ γρήγορα στο συμπέρασμα ότι άντρας και γυναίκα είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος...

Γύρισα στο χωριό για τις διακοπές. Η σχολή είχε κλείσει και η τεχνική εταιρεία θα με χρειαζόταν ξανά από το Σεπτέμβριο. Βρέθηκα να μοιράζομαι πάλι το δωμάτιο με τον αδελφό μου αλλά δε με πείραξε. Η μοναξιά δε μου άρεσε ποτέ και η καμαρούλα όπου έμενα μου βάραινε την ψυχή. Ούτε είχε χάρη να τρώω, κοιτάζοντας τους τοίχους. Αυτό ειδικά με πείραξε από την πρώτη στιγμή· αγκάθια έβγαζε το φαγητό και δεν κατέβαινε. Τουλάχιστον

χιστον στο σπίτι μου τα βράδια τρώγαμε όλοι μαζί. Βέβαια, την υπόλοιπη μέρα, η μάνα μου δούλευε και ο αδελφός μου έπαιζε στις γειτονιές, όπως κάποτε έκανα κι εγώ.

Ήταν ευκαιρία να ξαναβρώ κι εγώ τους φίλους μου. Τίποτα δεν ήταν ίδιο και το ήξερα. Κουβαλούσα πια πολύτιμες εμπειρίες· εμπειρίες που εκείνοι δεν είχαν, αφού ακόμη ζούσαν στα πατρικά τους. Και για να είμαι ειλικρινής, δεν ήθελα να τις μοιραστώ μαζί τους κι ας ήταν τ' αδέρφια μου αυτά τα παιδιά. Μοιάζαμε κιόλας... Ο Βαγγέλης, ο Γιώργος, ο Σταμάτης... Από μικροί μαζί, αχώριστοι και αγαπημένοι, χωρίς να λείπουν φυσικά και οι εντάσεις που πυροδοτούσαν οι διαφορετικοί χαρακτήρες μας.

Ο Γιώργος... Μ' αυτόν έχω κάτι κοινό. Έχασε κι εκείνος τον πατέρα του πολύ μικρός. Μοναχοπαιδί όμως, με μια μάνα που τον λάτρευε και δεν ξανααπαντρεύτηκε ποτέ για το χατίρι του, κι ας ήταν μόλις είκοσι δύο χρόνων όταν χήρεψε. Δήλωσε από την αρχή, όταν άρχισαν να της στέλνουν προξενιά, ότι ποτέ δε θα έβαζε έναν πατριό στη θέση του πατέρα που χάθηκε τόσο νωρίς. Ο Γιώργος τής είχε τρομερή αδυναμία και πάντα άκουγε ό,τι του έλεγε...

Ο Βαγγέλης... το γερό ποτήρι της παρέας. Όταν μεγαλώσαμε λίγο και αρχίσαμε τις επισκέψεις στο καφενείο, εκείνος έπινε τα ούζα και οι υπόλοιποι τρώγαμε τους μεζέδες. Εγωιστής και παραπονιάρης συνάμα. Αν κάτι δεν του πήγαινε καλά, αν του περνούσε από το μυαλό ότι τον παραμελούσαμε, ότι δεν τον υπολογίζαμε, μας έβγαινε μετά η πίστη για να τον συνεφέρουμε. Για κάποιον ανεξήγητο λόγο με ξεχώριζε, μου είχε αδυναμία και διεκδικούσε τη δική μου προτίμηση. Όταν δεν του έκανα το χατίρι, θύμωνε πολύ...

Ο Σταμάτης... Σκέτη ταραχή αυτός. Οξύθυμος και καβγατζής από κούνια! Κουβέντα δε σήκωνε. Πρώτα έδεχνε κι ύστερα άκουγε ο αφιλότιμος. Από παιδιά, πού τον χάναμε πού τον βρίσκαμε, όλο σε κάποιο καβγά ήταν μπλεγμένος. Μόνο στους

φίλους του τα συγχωρούσε όλα κι ας είχε μεγάλη κόντρα με τον Βαγγέλη. Καλόκαρδος, όμως! Να δώσει και την ψυχή του γι' αυτούς που αγαπούσε. Γελούσε και πολύ... Και τι γέλιο... Σαν τις σάλπιγγες της Ιεριχούς! Ξεσήκωνε όλο τον κόσμο.

Γελάω ακόμη όταν θυμάμαι τότε που είχαμε πάει κινηματογράφο και ο Σταμάτης δεν έλεγε να σταματήσει να γελάει, ενοχλήθηκαν οι υπόλοιποι θεατές, ήρθε ο ιδιοκτήτης κι έκανε παρατήρηση. Αν δεν ήμασταν μαζί του, θα είχε πάει φυλακή. Θύμωσε, άρπαξε τον άνθρωπο από το λαιμό, έγινε φασαρία, σταμάτησε η προβολή, μεγάλος σαματάς. Σηκωτό τον πήραμε ο Γιώργος κι εγώ, προτού έρθει η αστυνομία. Μέσα στην αναταραχή «έφαγε» ο Βαγγέλης και μια αδέσποτη, που τον έκανε θηρίο, γιατί ποτέ δεν πίστεψε ότι ήταν «κατά λάθος». Αργότερα, βέβαια, γελούσαμε μέχρι δακρύων καθώς θυμόμασταν τη σκηνή: ο Γιώργος κι εγώ να έχουμε στον αέρα ένα Σταμάτη, που έριχνε ξύλο σ' ένα φανταστικό αντίπαλο, και από πίσω ο Βαγγέλης να τριβεί το σαγόνι του και να μουρμουρίζει ότι δε θα ξαναπήγαινε πουθενά μαζί μας!

Τους αγαπούσα και τους αγαπάω. Είναι ό,τι καλύτερο έχω να θυμάμαι από τα νιάτα μου, ένα άρωμα αθωότητας που εξατιμίστηκε με τα χρόνια. Ακόμη και τον Κώστα... Πού τον θυμήθηκα κι αυτόν; Ήταν ο μικρότερος γιος μιας οικογένειας με άλλα τρία παιδιά, ορφανός κι αυτός από πατέρα. Έτρεχε πίσω μας σαν σκυλάκι αλλά δεν μπορούσε να μας φτάσει. Ούτε και τον θέλαμε μαζί, γιατί μας ζάλιζε με τη φλυαρία του και τα ψέματά του. Ο αφιλότιμος! Πρώτα του ερχόταν στο μυαλό το ψέμα, ενώ η αλήθεια τον άφηνε παντελώς αδιάφορο. Βέβαια τον αφήναμε πότε πότε να έρχεται μαζί μας για να γελάσουμε με τις τερατολογίες που ξεστόμιζε και που πάντα είχαν σχέση με τις φοβερές του επιτυχίες στα κορίτσια. Κοντούλης, με φάτσα πρόωρα γερασμένη, ήταν η τέλεια αντίθεση με την παρέα μας, που, δίχως ίχνος κομπασμού, οφείλω να ομολογήσω ότι ήμα-

σταν και οι τέσσερις μαζί εντυπωσιακοί και πολύ συχνά καταλαβαίναμε τα βλέμματα θαυμασμού πάνω μας. Ίσως γι' αυτό να ήθελε να έρχεται μαζί μας ο Κώστας· για να κλέβει λίγη από την –ας πούμε– λάμψη μας.

Όταν κάποια κοπέλα μάς έριχνε ματιές, εκείνος αμέσως άρχιζε να καμαρώνει. «Κοιτάξτε!» μας έλεγε. «Με καρφώνει εδώ και τόση ώρα! Τι λέτε; Να της μιλήσω ή να της κλείσω καλύτερα το μάτι;»

«Ειδικά το μάτι, να μην της το κλείσεις, γιατί έτσι όπως είσαι θα σε περάσει και για τυφλό, και θα σου δώσει δίφραγκο να πάρεις κουλούρι!» του πέταξε μια φορά ο Γιώργος, και ο Κώστας έκανε καιρό να βγει πάλι μαζί μας.

Πάντως, τώρα που τα ξαναθυμάμαι, αυτός που τον λυπόταν και έπειθε και τους υπόλοιπους να βγούμε μαζί με τον Κώστα ήταν ο οξύθυμος Σταμάτης. Αλλά έτσι ήταν από τότε αυτός· όλο φωνή, αλλά κατά βάθος πονόψυχος και καλός. Φυσικά, αν τολμούσε κάποιος να του το αναφέρει, τον περίμενε ένα μαυρισμένο μάτι.

Εκείνο το πρώτο καλοκαίρι, μετά την επιστροφή μου από την Αθήνα, φάνηκε από την αρχή ότι θα ήταν δύσκολο. Η ώρα δεν περνούσε με τίποτε, αφού δεν είχα τι να κάνω και η μάνα μου επέμενε να με ξυπνάει αξημέρωτα.

«Άντρας και γυναίκα είναι οι δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος...»
Αυτό πίστευε πάντα ο Ανδρέας και αυτό ακριβώς έψαχνε: την άλλη πλευρά του δικού του νομίσματος. Γεννημένος σ' ένα μικρό χωριό, κουβαλώντας μια έμφυτη συστολή μα συνάμα και τη λαχτάρα να ξεφύγει από τα στενά όρια του τόπου του, θα βρεθεί στην Αθήνα. Οι εμπειρίες πολλές, όχι πάντα ευχάριστες, και οι πειρασμοί αμέτρητοι, αλλά ο Ανδρέας δεν κάνει πίσω σε καμία πρόκληση. Η Νίκη θα βρεθεί στο δρόμο του. Μια γυναίκα πλούσια, μεγαλύτερή του, που θα του προσφέρει μια ζωή αστραφτερή, την οποία δεν είχε φανταστεί ποτέ του. Η Αρετή θα έρθει αναπάντεχα. Είναι νέα και άπειρη, αλλά η ζωή μαζί της φαντάζει σαν την επιστροφή στην πρόωρα χαμένη αθωότητα. Στην τρίλιζα του πάθους, όταν τα όρια στενεύουν, τα διλήμματα γίνονται επιτακτικά...

*Ένας άντρας με δύο γυναίκες... Ένα νόμισμα με δύο πλευρές...
Στο σταυροδρόμι της καρδιάς, διαλέγεις κατεύθυνση εσύ.*

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 21348

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η